

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

אין לעיין בעלון זה בששת התפילה

פְּרִשֶׁת בְּהֶעֱלֵתָךְ

יב' סיון תשע"ט

הפטרה: רני ושמחי

יציאת השבת ה"ת 21:16

אין אומרים צדקתך

ברכת חלבנה

גיליון 534

יציאת השבת:

20:33

ירושלים: 20:29

כניסת השבת:

19:19

ירושלים: 19:11

בְּהֶעֱלֵתָךְ אֶת הַנֶּרֶת

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

פרשתנו פותחת בציווי לאהרון הכהן להדליק את נרות המנורה. וברש"י עמד על הלשון: "בהעלותך את הנרות" ולא בהדליקך את הנרות, ופירש שני פירושים: "בהעלותך" - על שם שהלהב עולה כתיב בהדלקתן לשון עליה, שצריך להדליק עד שתהא השלהבת עולה מאליה. ועוד דרשו רבותנו: מכאן שמעלה היתה לפני המנורה שעליה הכהן עומד ומטיב".

ידוע כי המנורה היא סמל החכמה ולימוד התורה בעם ישראל, ועל לימוד העם היו מצווים מקדם הכוהנים. וכדברי הנביא (זכריה ב, ז): "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, כי מלאך ה' צבאות הוא". ומטעם זה תלה הכתוב את בריחת הרוצח בשגגה לעיר מקלט בכהן הגדול, "וישב בה עד מות הכהן הגדול". כי הוא אחראי לחינוך העם ובשלו באה תקלה זו. ואולם אחריות זו כיום מוטלת על כל מחנך בעם ישראל, וגם ההורים אינם פטורים מכך, ובא הכתוב ללמדנו כיצד יש לחנך.

לפי פירוש רש"י, ההוראה הנלמדת היא מהדרך שבה היה הכהן מדליק את הנר, שיהא ממתין עד שתהא השלהבת עולה מאליה ואל יסיר ידו קודם לכן. כך ישנה חובה ללמד את התלמידים עד שתהא שלהבת לימוד התורה עולה מאליה בלבם. מן הדימוי של התלמיד לשלהבת נוכל ללמוד, כי נפשו של הנער תמיד שואפת לעלות למעלה בהיותה נפש קדושה, חלק א'לוה ממעל, ורק רוחות פריצים המונשבות מזמן לזמן הן אלו המסיטות להבה זו מצד לצד, ואנו מצווים לשומרה שתבער יפה. רק אחיזתנו עד שתהא השלהבת עולה מאליה, תחרוט על לוח ליבם של ילדנו האהובים את ההליכה בדרך ה'.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקמים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוריק. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריה מספר חשבון: 123459

שלהבת עולה מאליה

אנשי כנסת הגדולה מעודדים לחנך תלמידים שיעמדו על הרגליים, ויהיו מורים לאחרים, וכדבריהם: "והעמידו תלמידים הרבה", עד שתהא שלהבת עולה מאליה.

משה קבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרה לאנשי כנסת הגדולה. הם אמרו שלשה דברים, הן מתונים בדין, והעמידו תלמידים הרבה, ועשו סג לתורה:

אבות א', א

ונביאים מסרה לאנשי כנסת הגדולה - סמוך להקמת בית המקדש השני עם עליית עזרא ובית דינו הוקם המוסד הזה להנהגתו הרוחנית והמדינית של העם. בפורום זה היו שותפים מאה ועשרים חכמים. הסיבה בגללה נקראו "אנשי הכנסת הגדולה" בשם זה, לא היתה מספר אנשיה או חכמתם.

בתלמוד (יומא סט, ב) מובא: "אמר רבי יהושע בן לוי: למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה - שהחזירו עטרה ליושנה. בא משה אמר: (דברים י, יז) 'האל הגדול הגבור והנורא', בא ירמיה ואמר: נכרים מקרקרין בהיכלו, איה נוראותיו? לא אמר נורא. בא דניאל אמר: נכרים משתעבדים בבניו, איה גבורותיו? לא אמר גבור. באו הם ואמרו: אדרבה, זו היא גבורת גבורתו שכובש את יצרו, שנותן ארך אפים לרשעים. ואלו הן נוראותיו - שאלמלא מוראו של הקדוש ברוך הוא היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות? ורבנן היכי עבדי הכי ועקרי תקנתא דתקין משה! אמר רבי אלעזר: מתוך שיודעין בהקדוש ברוך הוא שאמיתית הוא, לפיכך לא כיזבו בו".

הם אמרו שלושה דברים - רבותינו אלו עסקו רבות בתיקון תקנות לחיזוק אושיות הדת ובודאי אמרו הרבה דברים ועסקו בעשיה יותר ממה שאמרו, ואולם שלושת הדברים הללו נבחרו להכתב מכל מאמריהם כיון שיש בהם קיום לתורה ולמצוותיה לדורות.

הוא מתונים בדין - הבסיס לחיי חברה מתוקנים הוא הדין והמשפט, "מלך במשפט יעמיד ארץ". לכן ישנה חשיבות גדולה שהמשפט יהיה משפט צדק ולא יצא ח"ו משפט מעוקל. לפיכך ראו חכמנו אלו לצוות על השופטים: 'הוא מתונים בדין'. כלומר, בזמן שהשופטים יושבים בדין צריכים הם לעיין בצדדי הדין במתינות.

עוד אפשר לפרש כי פניה זו אינה רק לשופטים היושבים על מדין, אלא לכל אדם. אכן האדם שופט ודן על כל צעד ושעל. וכדרך המובא בתלמוד (ברכות כ, א): "רב אדא בר אהבה ראה לאותה כותית שהיתה לבושה כרבלתא (שם לבוש חשוב והיה עשוי שעטנו) בשוק, סבר כי בת ישראל היא, קם קרע את הבגד ממנה. התגלה הדבר כי כותית היא, שמו בוששה בארבע מאות זוז. אמר לה: מה שמך? אמרה לו: מתון. אמר לה: מתון מתון ארבע מאות זוז שווה". ופירש שם רש"י: מתון מתון - לשון מאתיים. ארבע מאות - שתי פעמים שתי מאות, כלומר: השם גרם לי, לשון אחר: מתון מתון לשון המתנה, אם המתנתי הייתי משתכר ארבע מאות זוז. הרי לנו שכר האדם המתון אשר אינו נחפז לעשות דין לעצמו.

והעמידו תלמידים הרבה - שתי גישות יש בקבלת תלמידים: האחת גורסת שיש לברור את התלמידים בקפידה על פי כישוריהם וכך להבטיח כי תלמידך יהיו חכמים ומוצלחים אף כי מספרם יהיה מועט. הגישה השניה דוגלת בלימוד תלמידים רבים ככל האפשר גם אם אינם בעלי כשרונות גדולים. אמנם רק מעטים מתוכם יהיו בעלי הוראה, אך רבים אחרים יטעמו מלימוד התורה ומוסריה. מחלוקת בין הגישות הללו מצאנו בין שני בתי המדרש הגדולים בית הלל ובית שמאי וכמובא (מסכת אבות דרבי נתן פרק ב):

"בית שמאי אומרים: אל ישנה אדם אלא למי שהוא חכם וענו ושפל רוח וכן אבות ועשיר, ובית הלל אומרים: לכל אדם, שהרי פושעין היו בהן בישראל וכיון שהתקרבו להן לתלמוד תורה יצאו מהן חסידים וצדיקים".

מחלוקת זו הוסיפה להתקיים במשך הדורות, למרבה הפלא מי שדגל בדרכם של בית שמאי היה רבן גמליאל דיבנה, מצאצאי הלל הזקן, לעומתו רבי יהושע סבר כבית הלל שיש לקבל כל תלמיד המעוניין ללמוד. מסופר (ברכות כה, א), כי עם העברת רבן גמליאל מותפקידו נעשו מספר שינויים על ידי חכמי הוועד ביבנה 'בו ביום'. "תנא אותו היום סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים להכנס". עם הדחתו של רבן גמליאל נתברו ספסלי התלמידים שניתנה להם הרשות להכנס פנימה ושעד עתה היו עומדים מבחוץ אחורי הגדר כאשר שומר הפתח חוצץ ביניהם לבין בית הוועד.

על מספר התלמידים שנכנסו באותו יום לישיבה ישנה מחלוקת. יש אומרים שנוספו לבית המדרש ארבע מאות ספסלים ויש אומרים שבע מאות ספסלים, מכל מקום היה זה מספר גדול מאוד של תלמידים. בניגוד למדיניותו של רבן גמליאל שהרבה לחקור כל תלמיד ותלמיד אם תוכו כבדו נכנסו כל אותם תלמידים. ואולם על מנת להניח את דעתו של רבן גמליאל הראו לו בחלומו כי אותם התלמידים שנוספו אין תוכם כבדים, אך מצד האמת מהלך זה של הוספת תלמידים לישיבה היה נכון גם מצד שמים וכלשון הגמרא בברכות "ולא היא, ההיא ליתובי דעתיה הוא דאחזו ליה". ומתוך שרבו התלמידים התברר החידוד והפלפול ולא נשארה הלכה בבית המדרש שהיתה תלויה בספק שלא פירשה.

הציווי להרבות בתלמידים יכול לפגוע באיכות הלימוד, לפיכך מדגישים אנשי כנסת הגדולה 'והעמידו תלמידים', כלומר, למדו אותם בצורה כזו שיעמדו ברשות עצמם ואף ילמדו אחרים. וכמו שמצאנו (בבא מציעא פה, ב) ברבי חייא ובתוכניתו 'שלא תשתכח תורה מישראל'. "רבי חנינא ורבי חייא, כשהיו מתקוטטים היה אומר רבי חנינא: בי אתה מתקוטט. חס ושלום אם משתכחת תורה מישראל אני מחזירה בפלפולי. אמר לו רבי חייא לרבי חנינא: בי אתה מתקוטט, שאעשה לתורה שלא תשתכח מישראל. מה אעשה? אלך ואזרע פשתן ואסרוג רשתות ואצוד צבאים ואאכיל את הבשר ליתומים ומן העורות אתקן מגילות ואכתוב חמשה חומשי תורה ואלך למקום שאין בו מלמדי תינוקות ואקריא לחמשה תינוקות חמשה חומשים ואשנה לשישה תינוקות ששה סדרי משנה. ואומר להם עד שאחזור ואבוא למדו מקראות זה לזה ושנו משניות זה לזה, כך אעשה לתורה שלא תשתכח מישראל".

מתוך אותו הסדר היסודי בו נוקט רבי חייא אנו לומדים את יחסו ללימוד התורה. הלימוד צריך להיות יסודי מן הבסיס, אין די בלימוד ההלכה למעשה בלבד, יש לדעת את המקראות היטב וכן את סדרי המשנה רק אח"כ ניתן להוסיף ולחדש. בעיון נוסף נראה כיצד הופך רבי חייא תינוקות אלו מלומדים למלמדים, וכאמרו: "למדו מקראות זה לזה ושנו משניות זה לזה", בדרך זו דאג רבי חייא שלא תשתכח תורה מישראל.

ועשו סוג לתורה - כדי לשמור על ציווי התורה שלא יכשל בהם אדם מישראל נצטוו חכמנו לעשות גדר, ובלשון הכתוב (ויקרא יח, ל) "ושמרתם את משמרת", ודרשו רבותינו 'ועשו משמרת למשמרת'. דוגמא לכך ניתן לראות בהלכות שבת שהן הלכות חמורות שהעובר עליהן (במזיד, בעדים ובהתראה) חייב מיתה, ובאו חכמנו וקבעו שורה של תקנות כגון: הלכות שבות והלכות מוקצה כדי שלא יכשלו בגופי תורה. גם בהלכות שבינו לבינה ראו חכמנו לגדור ולגזור כדי שלא יגיעו לגופה של עבירה ומטעם זה אסרו על יחוד עם פנויה.

על טעם קביעת קריאת שמע בחלק הראשון של הלילה (עד חצות) נאמר: כדי להרחיק את האדם מן העבירה. וביתר פירוט אמרו בתלמוד (ברכות ד, ב): "עד חצות - כדי להרחיק את האדם מן העבירה. כדתניא: חכמים עשו סייג לדבריהם, כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר: אלך לביתי ואוכל קימעה ואשתה קימעה ואישן קימעה, ואחר כך אקרא קריאת שמע ואתפלל וחוטפתו שינה ונמצא ישן כל הלילה. אבל אדם בא מן השדה בערב, נכנס לבית הכנסת, אם רגיל לקרות קורא, ואם רגיל לשנות שונה, וקורא קריאת שמע ומתפלל". [מתוך ספר 'מעשה אבות'].

הלכות הדלקת נרות שבת

א. חייב כל אדם לפרוש מעשיית מלאכה ולהדליק נרות לכל הפחות חצי שעה קודם צאת הכוכבים. ואם אמרו בבית הכנסת מזמור שיר ליום השבת, אע"פ שעדיין יש זמן עד הלילה, מכל מקום חל שבת על המיעוט ואסורים בכל המלאכות. ואפילו מי שבא מעיר אחרת לכאן, חל עליו שבת מיד כשאמרו בציבור מזמור שיר ליום השבת. ובעיר שיש בה שני בתי כנסיות, אין אחד נגדר אחר חברו:

ב. מצוה להרבות בנרות לכבוד שבת. יש נוהגין להדליק עשרה נרות ויש מדליקין שבעה. [ויש נוהגין להדליק כמספר אנשי הבית], ועל כל פנים ראוי שלא לפחות משני נרות כנגד זכור ושמור, ורק בשעת הדחק די בנר אחד. ויהיו ארוכים שידליקו לכל הפחות עד לאחר האכילה. ויהדר לקנות נרות יפים. דאמר רב הונא הרגיל בנר שבת להשתדל בו לעשותו יפה, הווין לו בנים תלמידי חכמים, שנאמר כי נר מצוה ותורה אור, ע"י נר מצוה בא אור תורה. ולכן ראוי שתתפלל האשה בשעת הדלקה שיתן לה הקדוש ברוך הוא בנים זכרים מאירים בתורה, וטוב שתתן מקודם איזה פרוטות לצדקה. ואשה קשת רוח בגידול בנים או שאין לה כלל, סגולה שתאמר לאחר הדלקת הנרות ההפסדה של יום ראשון של ראש השנה, וטוב שתבין מה שהיא אומרת ותאמר ככוונה:

ג. מצוה מן המובחר להדליק בשמן זית. אף שמותר להדליק בנרות שעווה. וגם הפתילה יהדר שתהא מצמור גפן, כי בשאר דברים יש מהם שאינם כשרים. המדליק צריך שידליק עד שיאחז האש ברוב אותה פתילה היוצאת מן הנר, וכן בנרות העשויים משעווה צריך שיאחז האור ברוב הפתילה:

ד. כבר ידוע שכל המצוות מברכין עליהן עובר לעשייתן, אבל בהדלקת הנרות לשבת, כיון שבהדלקה מקבלת האשה שבת על עצמה, והברכה הרי היא התחלה להדלקה, וא"כ אם תברך תחלה לא תוכל עוד להדליק, ועל כן היא מדלקת תחלה, וכדי שתהא הברכה עובר לעשייתן, פורשת ידה כנגד פניה שלא תראה הנרות, ומברכת ומסירה את הידיים ורואה את הנרות והוי כאלו ברכה קודם ההדלקה וכך מנהג בנות אשכנז, וכן פסקו **הבן איש חי** והגר"מ אליהו, וכך נוהגות חלק מיוצאי צפון אפריקה, אולם לדעת הגר"ע יוסף והילקוט יוסף על הספרדים לברך תחילה ואח"כ להדליק, ככל ברכת המצוות:

ה. מצוות הדלקת הנרות חלה בין על האנשים בין על הנשים, אלא שהנשים מזהירות בה יותר מפני שהן מצויות בבית, ועוד מפני שהאשה כיבתה נרו של עולם, שהחטיאה לאדם הראשון והחשיכה נשמתו שקרויה נר כמ"ש נר ה' נשמת אדם, ולכן צריכה היא לתקן זאת בהדלקת הנרות לכבוד שבת. ולכן אם האשה בביתה, היא קודמת למצוה זאת. ומ"מ יש לאיש לסייע במצוה:

ו. נוהגות הנשים שקודם הדלקת הנרות, רוחצות ולובשות בגדי שבת. ואשה שנתאחרת בעסקיה, שיש חשש שאם תרחץ ותלבוש תוכל לבא לידי ספק חילול שבת, מצוה יותר שתדליק כמות שהיא מאשר תבוא ח"ו לידי ספק חילול שבת. ואם הבעל רואה שהיא מתאחרת מלבוא, מצוה גדולה שידליק הוא:

לעילוי נשמת אמו"ר רבי יצחק שושן זצ"ל - נלב"ע יב' תמוז תשע"ז

עלון זה מוקדש:

לרפואת: אברהם ולאח ציטרון. שרה בת שמחה. מרים יהודה. ציפורה ויהושע לוי. ביבה אלימלך. ישי הלוי. עור בן עישה. תקוה בת עזיהו. אלגרה בת ג'אן. אסתר בת זוהרה. מול בת ענולה. אברהם בן רחל. רחמים בן סולטנה. הראל בן אביגיל. אילנה בת סליחה. ישי ורחל לוי. חנה בת זוהרה. מיטל מוריה אדרי הי"ו. להחזרת נעדריו **בה"ל ושבויו ובהם:** אורון שאול, דוד גולדן, גיא חבר, רון ארד, יהודה כץ, צבי פלדמן, יהונתן פולארד הי"ו.

לעילוי נשמות: הגר"ע יוסף זצוק"ל. רבי מסעוד מלול זצ"ל. רבי יצחק שושן זצ"ל. רבי יעקב שושן. הרב שלמה צורף. יונה יונה. סופר מנחם. אליאור קדושים. הרב אברהם צוקרמן. יצחק עמירה. נדיר נחום. ניסים כהן. רובי צעדי. יצחק בן מול מורדי. מרדכי ומשה מורחי. ישראל אברהם נתן. אברהם אוהיון. מרדכי צאנז. ראובן אלון בן נוסה. יצחק ועמרם אטיאס. ר' חיים אוהנעס. לוי יצחק אמרדי. אורן מועלם. אליהו טויטו. דוד הגבי. דוד גרוסברג. יואל דללי. עמוס דמרי. סימנטוב משה יהודה. ישראל בן גמרה. רבי דוד הכהן. ישראל בן שושנה. נעים משה. אהרן מורחי. יצחק ושמחה אילוז. נסים וסוליקה שושן. יצחק ולאח אסמרגון. נדירה שמעון. מנירה לוי. ליט שבת. אסתר בת תרא. אסתר חדר. חנה יצחקי. דינה פונדק. אליהו בת פרידה. תרצה זגרון. אסתר וענבר נחום. דניאל אלמליה. אליהו אדרי. נסים מלי. מרים ועננו. עזיהו עמוס. רות יעקב. חיה רחל לוי. נעמי בת מנורה. לואיזה מדר. זוהרה בת חנה. עליזה כהן. שרה אוליאל. יוכבד וענקין. חסיה ששפוטש. עישה דין. ברכה סופר. חוטי אטלי. סבטלנה בת אולנה. אסתר איבני. כמשה רדי. כמשה כהן. אלים טובול. אילה שחר. רבקה ישעידו. אריאל דרסער ז"ל. ולע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדר, שושנה רוזה, רפאל פריצי, וציעיליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה